

עם הספר

כוונה, תחושה, רגש — תופעות אלה ואחרות דוגמתן מכוננות את חיינו הנפשיים והמנטליים והן מרכזיות בתפיסת הסובייקט שלנו. אני אדגים כאמצעותן ואבסס את התזה המרכזית שלי בספר זה לפיה: סובייקטיביות — על כל רבדיה — אינה ניתנת לתפיסה ולהבנה מנקודת ראות ניטרלית המנסה להתערטל מערכים ומנורמות, היא ניתנת לתפיסה רק מאופק הסתכלות 'אנושי', שהוא במהותו נורמטיבי ומעריך. אם עלינו לסגל בכלל סובייקטיביות לתמונת עולמנו עלינו ללמוד לראות בנורמות המעצבות את נקודת ההסתכלות האנושית שלנו דבר שפותח את עינינו לממשות, ולא תכלול המפריע להן לראות את הדברים נכוחה, כפי שהם באמת.

התובנה העומדת מאחורי תזה זו אינה חדשה ואפשר למצוא את חותמה, בגלגולים שונים, לאורך כל תולדות הפילוסופיה. ועם זאת, הניסיון להתעלם ממנה ולגבש נקודת ראות אובייקטיביסטית, נקייה מערכים ומנורמות, על אדם ועולם לא נפסק, והוא לובש בכל פעם פנים חדשות ומגוונות. בתקופתנו מייצגות את הקו הזה גישות אמפיריציסטיות רדיקליות. מכיון שעצם הדרישה לביסוס ולהבהרה ניסיוניים הוכרה, לפחות מאז ימות קאנט, כדרישה צודקת, התזה המרכזית שאציג אינה פוסלת את הגישה האמפיריציסטית מעיקרה. בתזה נטען שהטמעתה של אינטנציונליות — סימן ההיכר של התחום המנטלי, וכפי שאטען של סובייקטיביות בכלל — בתמונה פילוסופית של האדם ומקומו בעולם מחייבת את העלאת סף האמפיריציזם ואת אימוצו של אמפיריציזם נאור. מושגים אלו מרכזיים בספר ולכן ברצוני להרחיב את הדיבור עליהם.

אמפיריציזם הוא פרוגרמה פילוסופית שמטרתה לחשוף את מקור מחשבותינו בהתנסויותינו. המופשט, הכללי והערטילאי נובעים מתוך הקונקרטי והמוחשי. מחשבותינו, אמר לוק, 'מתרוממות מעל לעבים וחודרות עד חיק השמים'; הן נשענות על התנסויותינו, על ה'בסיס שעליו בנויים כל אותם המושגים שעתיד אדם לקנות לו באופן טבעי בעולם הזה'. אמפיריציסט ניגש למלאכתו כשבידו, מלכתחילה, קנה מידה כלשהו להבחנת התנסויות ממחשבות; הוא גם מניח מראש מהם היחסים המדרגיים (הייררכיים) ביניהן — התנסויות הן הבסיס המבסס את מבנה-העל של מחשבות. התנסויות ('רשמים', 'התנהגות לשונית נצפית') קודמות בזמן ובסדר ההסבר למחשבות ('מושגים', 'משמעויות לשוניות'): ראייתן כבסיס פירושה שהן נועדו להבהיר את מוצאן ובעיקר את מובנן של המחשבות. בניגוד למחשבות, מובנן של התנסויות אינו בעייתי — דרכן העולם מזמן עצמו להכרה האנושית באופן בלתי אמצעי, וממשתו מעניקה להן ממשות. מחשבות מקבלות את ממשותן — תוכנן האמפירי — מן ההתנסויות, ועל כן התנסויות אינן רק מקורן אלא גם 'תכליתן' של המחשבות, הדבר שאליו חוזרים שוב ושוב כדי להסביר את תוכנן

של מחשבות. אם רצונך להבין את המושג 'אדם' או את המחשבות המשתמשות במושג זה, עליך להתנסות בצבע האדם — לזאת ייקרא 'אדם'. קאנט מכון לראשוניות זו של ההתנסות באומרו: 'היו האופן והאמצעים של התייחסות ההכרה אל המושאים אשר יהיו, הרי האופן שבאמצעותו היא מתייחסת אליהם בדרך שאינה אמצעית, ושאליו כאל תכלית מכוונת כל מחשבה כאמצעי, הוא — ההסתכלות' (קאנט תשמ"ג, סעיף 1).

לפרוגרמה האמפיריציסטית עוקץ ביקורת. היא לא רק מבירה את המחשבות אלא גם מעמידה אותן במבחן. ערכן הממשי של מחשבות טמון ברובד הראשוני של ההתנסויות ונחשף בהבהרה פילוסופית של גרעיני ההתנסות. הוא נבחן בכך שיש להן אכן גרעין התנסותי. ההבהרה האמפיריציסטית היא לעתים רדוקטיבית: תוכן מחשבתי (או תחום מציאות) מטיפוס אחד, הנחשב בעיני האמפיריציסט חמקני ובעייתי, מוצא את הבהרתו בזה שמבארים אותו במונחי תוכן (או תחום מציאות) מטיפוס אחר, 'מוחשי' או 'התנסותי' יותר. כאשר אמפיריציסט אינו מצליח להעמיד רדוקציה הולמת, ההבהרה הופכת לפסילה: אותה 'יתרה' עודפת במחשבות, שההבהרה הפילוסופית לא מצאה לה גרעין התנסותי הולם, מתבררת כיתרה מדומה ואשלייתית, היא נידונה לשרפה (יום), מצטיירת כמעופה של יונה בחלל ריק מאויר (קאנט), כחסרת משמעות מוגדרת (קואיין) או נתפסת כהבלים (ויטגנשטיין). מה שאינו מתבאר באמצעות הכלי הביאורי נידון לכלייה; הכלי שיועד להבהרת מחשבותינו משמש כאמת מידה להבחנת התבן מן הבר, כסף שיש לעבור על מנת לבוא בארמון המלך ושבו עלולים גם להיכשל. ואכן, בסף זה ניגפו בגלגולים שונים של האמפיריציזם המודרני, מושגים כמו 'אלוהים', 'טוב', 'היפה' ואפילו 'אובייקט', 'סיבה' ו'אני'.

שאלת סף האמפיריציזם סבה על מידת החומרה של המבחן האמפיריציסטי. מהי התנסות כשרה הראויה להוות בסיס למחשבות? כיצד מותר לנו לתארה? ככל שיורחב מעגל ההתנסויות הראויות לשמש כבסיס להבהרה האמפיריציסטית וככל שתורשנה להיכלל בו התנסויות עשירות, כך יקצה עוקצה הביקורת של ההבהרה. לחלופין, ככל שנצמצם את מעגל ההתנסויות הראויות לשמש כנתון ונכלול בו רק התנסויות 'גולמיות' ומרוששות, כך ייעשה הבסיס שמתוכו מובהרות המחשבות ושעל פיו הן נבחנות צר יותר ויתחדד עוקצה הביקורת של ההבהרה. הסף שאותו יש לעבור ייעשה בזאת גבוה ומכשיל יותר. ברור, למשל, שאילולי נדחו מלכתחילה התנסויות דתיות ואסתטיות מתחום ההתנסויות הכשרות — אילו נחשבה, למשל, 'התנסות בנוכחותו של האל' או 'התנסות ביפה' כהתנסות כשרה — לא היו המושגים 'אלוהים' ו'היפה' ניגפים בסף האמפיריציסטי.

שאלת הסף עולה כשמתחזרת הרדיקליות של הביקורת האמפיריציסטית והיקפה. מעמדן של התנסויות בעיני אמפיריציסט הוא פועל יוצא של תפקידן בביסוס ובהבהרת מחשבות, והצלחתה או כישלונה של ההבהרה קוראים לבחינה מחודשת של מעמד ההתנסויות. אם מתברר שההתנסויות שהכשיר האמפיריציסט אינן עשויות למלא את ייעודן ולהבהיר את המחשבות, אפשר שהאשם אינו טמון במחשבות אלא בהגבלה הראשונית של תחום ההתנסויות. אמות המידה המשמשות בביקורת עומדות בעצמן לביקורת. ככל שמתרחב היקפם של רובדי ההבנה וההכרה הנפסלים מנקודת

הראות האמפיריציסטית כחסרי משמעות, וככל שעולה מרכזיותם, כך מועמדת בספק כשרותן של אמות המידה לשמש כאמות מידה. שמא הפך קנה המידה שעל פי מידתו נבחנת כשרות המחשבות למיטת סדום? ההכרעות הפילוסופיות האפרוריות העומדות ביסודה של הפרוגרמה האמפיריציסטית (ובפרט אלה הקובעות מהי התנסות כשרה הראויה להוות בסיס למחשבות) קובעות את גובהו של הסף; סף מכשיל הוצב, אולי, גבוה מדי. גם אם מוסיפים לדבוק במסגרת האמפיריציסטית ולראות בהתנסויות את התכלית שאליה שבים בביסוס ובהבהרת מחשבות, השאלה מה לכלול ב'התנסויות' וכיצד יש לתארן נעשית שאלה מכרעת.

אינטנציונליות ושיח אינטנציונלי – אירועים ומצבים מנטליים כמו אמונות, רציות ועוד, וכך שיח המשתמש במושגים אלו – עומדים במרכזו של שאלת הסף. בגרסה מחמירה של אמפיריציזם הם נידונים לכליה ונכחדים מתווי המתאר האחרונים של הממשותף – הם אינם עוברים את הסף. דינם של אירועים מנטליים אלה כדין מקומו הטבעי של יסוד העפר ושל הפלוגיסטון בפיסיקה שעבר זמנה – אין דבר במציאות המתאים למילים אלה והן לכל היותר בדיה מועילה. הנתונים הכשרים הנגלים בהתנסות, לפי גרסה זו, אינם מספקים יסוד הולם לביסוס ממשותו של התחום האינטנציונלי ולביסוס משמעותו של השיח האינטנציונלי. מנקודת הסתכלות זו נגלה התחום האינטנציונלי כתחום רעוע הסובל מ'אי-היקבעות של משמעות'. זהו גילוי דרמטי של אשליה חובקת-כול, פסגתה של ביקורתיות פילוסופית נוקבת. לחלופין, ניתן לראות בתוצאה זו רדוקציה אד-אבסורדום של נקודת ההסתכלות המחמירה, הוכחה חותכת לכך שיש להוריד את הסף.

האיום שנשקף לאינטנציונליות מנקודת ראות אמפיריציסטית והשלכותיו על אינטנציונליות ועל אמפיריציזם עומדים במרכזו של ספר זה. בעבודותיהם של פילוסופים-של-הלשון בדורות האחרונים, שגישתם לשאלת האינטנציונליות הייתה אמפיריציסטית, נחשף עוקצה הביקורתי של גישה זו במלוא חדותו, ובעיית האינטנציונליות הפכה להיות גורם ראשון כמעלה בעיצוב סדר היום לפרוגרמה האמפיריציסטית. אך בדרך כלל לא נחקרה דיה המסקנה האפשרית האחרת: הצורך בביקורת עצמית של הנחות היסוד האמפיריציסטיות. מה שעשוי להדריך ביקורת כזו הוא ההכרה שאינטנציונליות היא תופעה שיש להבהיר ובכך לסגל, לא לסלק. הדרישה שהפרוגרמה האמפיריציסטית 'תכיל' את התחום האינטנציונלי – שהיא תשפוך עליו אור תוך הכרה בתוקפו – עשויה להביא להערכה מחודשת של הנחות היסוד האמפיריציסטיות ולהורדת סף האמפיריציזם. אמפיריציזם צריך להיות נאור: עליו לקבל, כנחון כשר להבהרה פילוסופית, התנסויות שתהיינה עשירות דיין לשאת את משקלה של אינטנציונליות, התנסויות שעל בסיסן ניתן יהיה באמת להבהיר את התופעה ובזאת לשמרה.

נקודת המוצא לדיוני היא הטיעון שפיתח הפילוסוף האנגלי-אמריקני, ג'ון מקדוול, בזכותו של אמפיריציזם נאור (הכינוי שלי). עיבוי קווי המתאר המופשטים של אמפיריציזם נאור ויישומו בפועל עומדים בלב לבו של הספר. במימוש מפורט של הפרוגרמה, בהצעת הבהרות פילוסופיות קונקרטיות על פי דרכה, יש חשיבות ראשונה כמעלה לעצם הרעיון של אמפיריציזם נאור, משום שבהם בלבד עשוי להימצא המפתח לשאלת יסוד דוחקת שמעלה המתווה המופשט: האם אין בקבלת

התנסויות עשירות כנתון כשר משום טשטוש של ההבחנה (המרכזית לאמפיריציזם) בין מחשבה לבין התנסות, בין מה שדורש הבהרה לבין מה שמתוכו מבהירים? האם איננו מבטלים את כוחו ההסברי של אמפיריציזם? מהו מרווח ההבהרה הפילוסופית שבו נע אמפיריציזם לאחר הורדת סף התביעות לגבי הנתון הכשר?

פילוסופיית הפסיכולוגיה של לודוויג ויטגנשטיין היא בעלת חשיבות מרכזית במענה על שאלה זו, כיוון שהיא פורעת, כפי שאטען, את ההבטחה של הבהרה אמפיריציסטית נאורה. ויטגנשטיין העמיק לראות (ויתרה מזו, הוא אף הדגיש) את טיבה הבעייתי מבחינה אמפיריציסטית של אינטנציונליות, ועם זאת התעקש על כשרותה. בעייתיות זו שלמראית העין (עינו של אמפיריציסט מחמיר) אינה נקודת המנוחה של ההבהרה הפילוסופית. אדרבה, היא מהווה תמרור אזהרה מפני נקודת ראות צרה ומנוף לגיבושה של פרספקטיבת הבהרה נאותה – זו של אמפיריציזם נאור. זוהי, כך אטען, הפרספקטיבה שמתוכה מוצע התיאור הוויטגנשטייני של משחקי לשון. ההבהרות הפילוסופיות והתובנות החודרות העולות מתיאור זה מספקות את המענה לשאלה שהעליתי וממחישות את כוחה ההסברי של הבהרה פילוסופית צנועה. בקריאה שאציע לדברי ויטגנשטיין יש אפוא בעת ובעונה אחת נקיטת עמדה במחלוקת הפרשניות שנתגלעו בהכנת גישתו, ביסוס ענייני של אמפיריציזם נאור והבהרת התחום האינטנציונלי. סוגיות אלה אינן סוגיות נפרדות, שכן, כאמור, הבהרה משמרת של האינטנציונליות היא אתגר מרכזי העומד בפני אמפיריציזם, ועמידה באתגר זה היא מינייה וביה ביסוס של אמפיריציזם. בספר שלושה חלקים:

חלקו הראשון הוא מבואי והוא בא להתוות את הפרמטרים המדריכים את הדיון המפורט בחלקים הבאים. במהלכו מחלבן האיום שנסקף לאינטנציונליות מנקודת ראות אמפיריציסטית ומוצגת עמדתו של מקדוול בהכרעה שכופה עלינו המתח בין השתיים – כלומר מוצג טיעונו בעד הנמכת הסף. הבהרת המתח שופכת אור על טיבה המיוחד של האינטנציונליות, העושה אותה כלתי נגישה למבט אמפיריציסטי רדיקלי, ומבליטה אותו פן באמפיריציזם רדיקלי, שבעטיו הוא אינו מוכשר להכיל את התחום האינטנציונלי. ההבהרה מספקת גם את המפתח להכרעה. מה שמוטל בכף הוא יכולתו של אמפיריציזם להכיל רציונליות. רציונליות – מושג נורמטיבי שעניינו הראוי, ההולם, המתבקש, הסביר – היא ממהותה של אינטנציונליות. אייכולתו של אמפיריציזם רדיקלי לכלול רציונליות ואינטנציונליות בתמונת הממשות שלו היא ביטוי לעיוורונו כלפי הנורמטיבי – לפער הבלתי ניתן לגישור שהוא קובע בין ערך לבין עובדה. פסילתה של אינטנציונליות מכוחן של תביעות אמפיריציסטיות רדיקליות מהווה רדוקציה אד-אבסורדום של תביעות אלה, והיא מלמדת על הצורך בהגמשתן ובמיתונן. תובנה זו מתווה גם את כיוון התמורה שצריכה לחול באמפיריציזם אם עליו להכיל את התחום האינטנציונלי.

שאלת סף האמפיריציזם היא בעלת חשיבות מרובה הן לגופן של סוגיות יסוד בפילוסופיה הן כציר של התייחסות בהכנת ובביקורת גישותיהם של פילוסופים מודרניים אחרים (וילארד קואיין, דונלד דיוידסון ועוד). במהלכו של חלק זה אציע מבט כולל על תמות שונות בפילוסופיה של הרוח ושל הלשון – תמות שעלו בהקשרים פילוסופיים מגוונים ומתוך אינטרסים מגוונים. אני אציג אותן מנקודת ראות מלכדת אחת, שהיא עיקר ענייני: כהצעה לגיבושו של אמפיריציזם נאור,

אמפיריציזם המקבל על עצמו את האתגר הפילוסופי היסודי של הבהרת המופשט והחמקני על סמך הקונקרטי והגלוי ועם זאת מסוגל להכיל אינטנציונליות ושיח אינטנציונלי. אינטנציונליות אינה מהווה עצם בגרוננו של המפעל האמפיריציסטי או מעין הוכחה לכישלוננו. היא אינה מחוץ להישג ידו של אמפיריציזם ומעבר לגבולותיו (לכן המושג 'סף' ולא 'גבולות' האמפיריציזם). אמפיריציזם נאור עשוי לעמוד באתגר ולהבהיר את תופעת האינטנציונליות משום שהוא זונח את היומרה הרדוקטיבית המזיקה שנכרכה בפרוגרמה האמפיריציסטית. רובד אחד של מחשבה (ותחום אחד של מציאות) עשוי להיות מונהר מתוך הארת זיקותיו הפנימיות עם רובד אחר בלי שנעמיד בזאת את האחד ('העשירי') על משנהו ('הדל') — הם יכולים להפרות זה את זה הדרדית, והארת הזיקות ביניהם היא הנהרה של שניהם. מנקודת ראות אמפיריציסטית נאורה, אינטנציונליות אכן מתבארת והולכת, דבר המאשר את אפשרותה וערכה של הבהרה פילוסופית אמפיריציסטית צנועה, שספה המתון אינו גורע מכוחה הביאורי. יתרה מזו, יכולתו של אמפיריציזם נאור להכיל את האינטנציונליות אינה רק מבחנה אלא גם מבחנה שלה. כפי שעולה מדברי קאנט, התנסויות אינן רק מה שמבאר לפילוסוף את ערכן הממשי של מחשבות, אלא גם 'התכלית שאליה מכוונת כל מחשבה כאמצעי', הן נשמת אפן של אינטנציונליות ומשמעות.

עוד בחלק מבואי זה, מיקומה של פרשנות לויטגנשטיין במפת הפרשנויות שהוצעו לגישתו הפילוסופית, ובפרט למושג המייצג אותה יותר מכול — 'תיאור משחקי לשון'. להבהרה הפילוסופית באמצעות תיאורם של משחקי לשון יש היבטים אמפיריציסטיים בולטים, בעלי עוקץ ביקורתי; 'תיאור משחקי לשון' חורג מן התמימות — תמימותו של ההדיוט המשתמש בלשון — בעצם חקירתו ודרישתו אחר הקריטריונים להחלת ביטויים לשוניים ובעובדה שהוא בוחן את מובנם על כסיס השאלה 'מינין לך?'. שאלת טיבו של 'תיאור משחקי לשון' היא אפוא גלגול של שאלת הסף (סף האמפיריציזם) והיא מכרעת להבנת גישתו הפילוסופית של ויטגנשטיין. כפי שמתברר, היא אכן מסמנת קו פרשת מים במחקר ויטגנשטיין. הפרשנות שאני מציע לויטגנשטיין הולכת בדרכם של סטנלי קאוול, הילרי פטנס, ג'ון מקדוול ואחרים, שאינה בשום פנים בגדר המוסכם או אפילו הרווח.

חלקו השני של הספר מוקדש להצגת עיקרי משנתו של ויטגנשטיין הנוגעים לתחום הפסיכולוגי-פנימי; ולחשיפת זווית הראייה הפילוסופית שביסודה. ההצגה של משנת ויטגנשטיין, בצד חשיבותה הפרשנית, נועדה כאמור להדגים אמפיריציזם נאור בפעולה ובכך לבסס אותו שיטתית.

עיקרי משנתו של ויטגנשטיין מוצגים באופן שנועד להבליט ולהחריף השתמעויות שונות של העמדה העקרונית בשאלת הסף — שאלת האינטנציונליות ודרכי הבהרתה הפילוסופית. בהקשר זה יש חשיבות מרכזית לפיתוחו של מושג רחב של אינטנציונליות, פיתוח המעמיד אינטנציונליות כסימן ההיכר של התחום הפסיכולוגי (או 'המנטלי', או 'הפנימי') כולו. שימוש זה במונח 'אינטנציונליות' נשען על הפילוסוף הגרמני בן המאה התשע עשרה, פרנץ ברנטאנו, שנתן למונח מעמד מרכזי באפיון התחום הפסיכולוגי. בשוכי לשימוש מקיף ב'אינטנציונליות' אין אני כא לבטל את חשיבותן של הבחנות שונות שנעשו בפילוסופיה של הרוח בתקופה המודרנית או לקדש מבוכות מושגיות של ברנטאנו, ובמהלך דבריי אדרש להבחנות

מהבחנות שונות בין צורות אלה ואחרות של אינטנציונליות; אך למושג הרחב של אינטנציונליות, המפשיט מהבחנות אלה, יש חשיבות מרכזית בספרי החשיבות שאני מועיד לפיתוחו של מושג זה – הציר שעליו סובב החלק השני – נעוצה בכך שדרכו מתעשר התחום הפסיכולוגי-פנימי כולו באותם קווי היכר שעושים אינטנציונליות לבעייתית מנקודת ראות אמפיריציסטית מנוכרת (היא קושרת את כל גילוייו של התחום הפסיכולוגי-פנימי למרחב ההשתמעויות העשיר שבו מותר האדם על הבהמה – מרחק בין סובייקט לאובייקט, ביקורתיות, תודעה עצמית); בכך שהעשרתם של מכלול אירועי התחום הפסיכולוגי-פנימי בקווי היכר אלו מחייבת מהפכה בהבנת האופן שבו מתממשת רציונליות בחיים האנושיים; וככך שהכשרתם של אירועים אלו (משהובנו כך) מנקודת ראות אמפיריציסטית מחדדת את משמעותו של אמפיריציזם נאור ושל צניעות התיאור הפילוסופי.

סגנונו הפילוסופי והספרותי של ויטגנשטיין הופכים אותו למקור לא אכזב של שאלות עמוקות הנוגעות לענייני, והתמודדות עם תשובות שונות שניתנו להן במחקר (ישירות או במובלע) היא דרך נוחה לחדד הבחנות חשובות. עם זאת, העמדה שאני נוקט לגבי פרשנויות אחרות שהוצעו לעמדתו של ויטגנשטיין בסוגיות העומדות על הפרק היא עמדה ביקורתית. במהלך דיוני לא נמנעתי גם מהעמדה מחודשת של פילוסופיית הפסיכולוגיה של ויטגנשטיין מול עמדות אחרות בפילוסופיה של הרוח, החל בדיקרט וכלה ברניאל דנט, ג'ון סרל ואחרים. דבריהם נכונים כניסיונות – כושלים, במידה זו או אחרת – להתמודד עם שאלות היסוד שאינטנציונליות מעלה. חלקו השלישי של הספר מוקדש לדיון ברגשות מזווית הראייה העקרונית של דיוני באינטנציונליות ובסף האמפיריציזם. פילוסופיית הפסיכולוגיה של ויטגנשטיין ממליצה על שידוד מערכות עמוק בהבנה הפילוסופית של 'פנימיות': פנימיות, כתופעה חדורת אינטנציונליות, עומדת במרקם עשיר של קשרים נורמטיביים מכווננים עם החרף. היא אינה קרועה ומנותקת מן העולם האובייקטיבי, אלא הולכת ומגיעה עדיו ועד בכלל. דווקא בתור שכזו פנימיות הנה תופעה אובייקטיבית; והיא עשויה להיות נגישה דווקא לנקודת ראות שאינה מתנכרת לעושר המשמעויות ולאופק התביעות הנורמטיביות המקופלים בעולם האובייקטיבי – דהיינו נקודת הראות של אמפיריציזם נאור. רגשות – התנסויות פנימיות שבהן מגלה העולם את פניו לסובייקט רגיש – מדגימים בחדות מושג זה של פנימיות ומבליטים את הצורך בשידוד מערכות לשם הבנתו. הערותיו של ויטגנשטיין על רגשות – ב'חקירות פילוסופיות' ובעבודות שבאו לאחר מכן – מוארות במהלך החלק השלישי כפולמוס רב-פנים עם גישות אמפיריציסטיות שאינן נאורות. ויטגנשטיין מתעקש במהלך הפולמוס על אופיים האינטנציונלי המיוחד של רגשות, אופי שגישות כאלה נוטות לטשטש ולהעלים. הערותיו ה'דקדוקיות' מסתכמות בלא פחות מפנומנולוגיה של רגשות, פנומנולוגיה שאינה מפרספקטיבת גוף שלישי יותר משהיא מפרספקטיבת גוף ראשון: זוהי הבהרה של תופעה אינטנציונלית עשירה מנקודת ראות אמפירית נאורה המתלכדת עם נקודת הראות האינטנציונלית עצמה. הדיון הפנומנולוגי ברגשות שאציג בשמו של ויטגנשטיין שומר על מלוא עושרם האינטנציונלי – עושר הכרוך ברכבים השונים של תודעה, תודעה עצמית ואינטרוספקציה – מבלי לאבד מאומה מנגישותם למבטו של מתבונן אובייקטיבי, ובלבד שלא יתכחש להבנתו העשירה

ולאובייקטיביות העשירה שנגלית לו כיצור רציונלי. תוכנות אלה משמשות לביקורת תאוריות מודרניות שונות על רגשות אשר מתבהרות מצדן מתוך הביקורת. כפי שיעלה מדיוני, פנומנולוגיה אינה מתעלמת מן ההיבטים הגופניים של רגשות, אף לא ממיקומם במארג סיבתי. היא מאירה את כל אלה מבלי לחתור מתחת לתשתית של תיאורם האינטציונלי.

פנומנולוגיה בכלל ופנומנולוגיה של רגשות בפרט שואפת להאיר אופקים של הכרה ושל סובייקטיביות; אך הואיל והכרה וסובייקטיביות אינן סגורות במעגל פנימי שהעולם החיצוני נדחה אל מעבר לגבולו, פנומנולוגיה היא מיניה וביה הבנה ופיענוח של סובייקט בתוך ואל מול העולם האובייקטיבי שבו הוא חי. 'אופקים של הכרה ושל סובייקטיביות' הם תופעה אובייקטיבית, הגלויה לעיניו של מי שנפתח לעולם האובייקטיבי במלוא עושרו, של מי שמתבונן בעצמו בעולם האובייקטיבי מתוך אופקים כאלו.

בספר זה אני מציג טיעון מפורט לכך שוויטגנשטיין הוא פנומנולוג לא רדוקטיביסטי של אופקי הכרה וסובייקטיביות שהולכים ומגיעים עד העולם האובייקטיבי ועד בכלל. נקודת ראות פנומנולוגית שותפה בעצמה לאופקים ולתכנים של ההכרה שהיא מנסה להבהיר; תיאור מבהיר של 'משחקי לשון' אינטנציונליים — כך מלמד הטיעון — נאמן בעצמו לסלע התשתית האינטנציונלי של משחק הלשון. פנומנולוגיה מתלכדת אפוא עם תיאור משחקי לשון, והמפעל הפילוסופי של ויטגנשטיין מצטייר כפי שצייר אותו הוא עצמו — כהצעה של תזכורות (reminders) לדברים שאנו כבר יודעים,¹ ולא כרקונסטרוקציה רדוקטיביסטית שלהם. תזכורות אלה מזכירות לנו את מה שכבר גלוי לעינינו כבני אדם החיים בעולם משותף ומבינים זה את זה לאורו.

* * *

בחורף תשנ"ח הגשתי לאוניברסיטה העברית בירושלים עבודה לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה, והיא שהיוותה את הבסיס לספר זה. אני מודה לפרופ' גלעד ברעלי, מורי מן האוניברסיטה העברית וידידי, שהנחה אותי בעבודת הדוקטורט ועודד אותי ברגעי משבר. בלעדי תמיכתו האישית והפילוסופית לא היה הספר בא לעולם. יבואו על הברכה גם עובדי הוצאת מאגנס, ובראשם דן בנוביץ שליווה את הוצאת הספר בעצתו הטובה, וכן אילנה מזרחי ששקדה באמונה על מלאכת העריכה הלשונית. כמו כן אני מבקש להודות לקרן עמו"ס, הקרן לעידוד מלומדים וסופרים שליד בית נשיא המדינה, על תמיכתה בהוצאה לאור של הספר.

אני מקדיש את ספרי לזכרו של חברי מוטי אטון.

אליעזר מלכיאל

1 'לתזכורות' ראה חקירות פילוסופיות, 127 (אולמן-מרגלית תרגמה 'זיכרונות'). לימה שכבר גלוי לעינינו ראה שם, 89. כל ההפניות לכתבי ויטגנשטיין הן לסעיפים, אלא אם כן מצוין אחרת בפירוט.

מפתח העניינים

מושג לא חד-משמעי	802	אהבה	242, 233, 231, 230, 229, 69
אינטרנליות	146, 85, 75, 74, 64, 43		308, 276, 261, 256, 244
	153, 152, 151, 150, 149, 148, 147	אובייקטיביות	86, 85, 71, 57, 22, 1, 0
	303, 235		139, 138, 133, 131, 130, 112, 110
אמונה	20, 18, 17, 16, 15, 14, 11, 3		173, 172, 161, 157, 156, 151, 141
	68, 67, 45, 34, 30, 29, 28, 22, 21		213, 208, 207, 199, 194, 193, 178
	150, 147, 146, 128, 78, 76, 73, 72		327, 326, 294, 283, 226, 225, 215
	222, 218, 217, 169, 168, 163-159		329, 328
	253, 252, 241, 235, 230, 225, 224	אטומיזם	158, 29, 25, 22, 51
	291, 290, 282, 281, 280, 258, 254	אי-ראליזם	60, 54, 51, 22
	309, 308, 306, 305, 304, 293, 292	ראליזם	
	319, 314, 313, 312, 311	אידאה כסיסית (fundamental idea) של	
אמפיריציזם	14, 9, 6, 5, 4, 3, 2, 1	אובייקט	300, 43, 41, 40
	35, 31, 28, 26, 24, 21, 20, 19, 15	אינטלקטואליזם, ראה ויטליזם	
	77, 65, 64, 63, 51, 48, 46, 44, 36	ואינטלקטואליזם	
	130, 125, 124, 110, 95, 85, 79	אינטנסיונליות	295, 85, 72, 18
	241, 226, 215, 164, 152, 151, 131	אינטנציונליות	
	280, 279, 276, 275, 270, 267, 258	כמובן הצר, כמובן הרחב	72, 71
	330, 329, 321, 311, 297, 283		325, 218, 194, 175, 174, 166, 156
הסף שלו	86, 77, 51, 44, 29, 21	ופנומנליות	173, 172, 166, 159
	241, 226, 212, 209, 124, 88		328, 327, 303, 177
מינימליסטי	45, 44, 36, 35, 28	כסימן היכר של הפסיכולוגי	69, 67
נאור	325, 276, 86, 64, 31, 15	אינטרוספקציה	84, 83, 82, 78, 74, 7
	330, 329, 328, 327		189, 160, 154, 117, 110, 109, 92
רדיקלי	95, 89, 79, 63, 48, 44		211, 207, 206, 205, 203, 201, 200
	325, 322, 319, 311, 279, 250, 199		248, 240, 227, 223, 222, 221, 213
אפיפנומנליות	261, 27		273, 272, 271, 270, 262, 252, 251
אקסטרנליות	53, 43, 42, 39, 32, 31		327, 315, 314, 302, 283, 282, 279
	147, 146, 142, 86, 85, 64, 56, 55		329
	153, 150, 149	לכאב	184, 183, 182, 180, 92, 90
כושה	289, 255, 254, 242, 231, 230		198, 197, 195, 189, 187, 186, 185
ביהיביוריזם	93, 92, 86, 79, 51, 50	ראה גם כאב,	204, 201, 200, 199
		אינטרוספקטיבי	

,152, 151, 150, 145, 144, 143, 142	,223, 217, 186, 169, 168, 102, 100
,169, 168, 163, 162, 161, 160, 153	308, 278
,196, 192, 189, 186, 182, 180, 177	
,209, 207, 206, 205, 203, 202, 197	גוף ראשון 78, 77, 70, 69, 68, 33
,255, 252, 247, 245, 234, 233, 210	,88, 86, 85, 84, 83, 82, 81, 80, 79
,318, 279, 278, 265, 261, 258, 256	,100, 98, 97, 96, 94, 93, 92, 91
324, 322, 321	,160, 154, 129, 127, 125, 123, 101
גופנית 133, 118, 111, 106, 94	,227, 204, 187, 182, 163, 162, 161
,230, 229, 220, 212, 203, 168, 143	,327, 326, 287, 281, 269, 267, 256
,271, 270, 257, 247, 238, 237, 234	329, ראה גם סמכות גוף ראשון
280, 278	גוף שלישי וגוף ראשון, תיאום 33, 6
והבנה עצמית 255, 208–205	,100, 95, 94, 93, 88, 87, 86, 72
הבעה 265, 258, 256, ראה גם רגש, הבעה	,133, 132, 130, 111–106, 104, 101
מילולית שקופה ועכורה שלו	,223, 195, 193, 175, 162, 138, 136
הוויה והופעה (ממשות והיראות) 38	328, 327, 281
ראה גם ממשות 209, 205, 84, 83	
פסיכולוגית, תלותה ואי-תלותה	דיכאון 239, 237, 234, 231, 229, 165
בהבעה 270, 250, 249, 248, 247, 246, 245	276
הוליווד 249, 152, 63, 54, 16, 15, 11	דפיסיביליות 109, 108, 105, 102, 42
291	302
הוראה (reference) 41, 38, 34, 13, 12	ואינפוליביליות 105, 42
290, 183, 52, 43, 42	
ישירה 56, 41	הבהרה פילוסופית (דקדוקית, מושגית)
תורות הוראה סיבתיות 42	7–1, 15, 19, 33, 46, 49, 51, 53, 60
הטרופונמולוגיה 87, 74, 22	,109, 101, 97, 88, 65, 64, 62, 61
היות והיות נתפס, ראה הוויה והופעה	,150, 139, 136, 135, 131, 117, 110
הסבר מכונן (constitutive) והסבר	,223, 220, 219, 213, 211, 205, 165
מאפשר (enabling) 78, 74, 33	,319, 311, 298, 291, 280, 270, 243
הערה דקדוקית 173, 161, 136, 134	330, 329, 328, 325, 323, 322
329, 306, 251, 222	צנועה ובלתי צנועה 63, 62, 52
הערצה 243, 242, 232, 231, 229	,327, 324, 323, 311, 150, 131
292, 290, 268, 245	גם תורת משמעות, צנועה ובלתי
הצדקה 36, 35, 31, 29, 28, 17, 16	צנועה
,100, 97, 96, 76, 70, 63, 52, 42	הבעה 107, 106, 100, 95, 94, 93, 92
,320, 145, 111, 109, 105, 104, 103	319, 247, 228, 227, 187, 181, 180
325, 322	מילולית 94, 93, 84, 56, 36
דקדוקית 104, 103	,109, 106, 101, 100, 99, 98–96
פרקטיקה של 104, 50, 49	,127, 126, 123, 122, 112, 111, 110
קריטרילית 105, 103	,134, 133, 132, 131, 130, 129, 128
תנאי הצדקה 103, 51, ראה גם תנאי	

- קנה המידה בעבורה 3, 169, 229
 תוכנה 36, 37, 46, 52, 74, 75
 165, 167, 168, 313, 314, 315, 320, 323, 324
- ויטליום ואינטלקטואליזם 109–110, 126
 וריפיקציוניזם 41, 107
 זעם 76, 229, 231, 245, 251, 304, 307
- חוקיות פסיכו-פיסית 23
 חמלה (רחמים) 204, 232, 294, 295, 297, 296, 295
 חרטה 231, 232, 236, 243, 245
- טבע 31, 33, 34, 44, 48, 52, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 92, 99, 109, 110, 113, 134, 157, 166, 183, 188, 300, 315, גם נטורליזם
 שהקסם סולק ממנו (disenchanted nature) 25, 26, 33, 48, 280
 דה-נטורליזציה שלו 44–48, 300
- ידיעה שברקע, ידיעה סמויה (tacit knowledge) 50, 99
 ידיעת פועל (agent), ראה פועל, הידיעה שלו
 יסודנות 35, 36, 53
- כאב 60, 68, 69, 70, 72, 80, 84, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 100, 102, 104, 105, 106, 107, 110, 111, 112, 113, 117, 127, 130, 134, 149, 167, 172, 175–201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 227, 228, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 246, 249, 252, 352, 260, 268, 270, 271, 277, 302, 314, 315
 אינטרוספקטיבי, כאב כמושא של
- אמת
 הקשרים אטומים (opaque) 11, 12, 13
 הרגשה 84, 152, 165, 166, 167, 169, 170, 172, 175, 176, 178, 180, 194, 204, 207, 218, 219, 220, 221, 224, 226, 234, 237, 238, 239, 240, 246, 248, 249, 251, 252, 261, 262, 263, 264, 266, 268, 269, 271, 276, 278, 279, 309, 329, ראה גם רגש, רגש והרגשה
 גופנית 249
- הפתוחה לעולם 166–174
 מיקומה 170–172, 177
 התייחסות אינטנציונלית (intentional stance) 18, 19, 21, 73, 79, 86, 87, 107, 140, 157
- התנסות 1–6, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 45, 46, 51, 52, 54, 64, 70, 73, 74, 75, 82, 86, 92, 98, 111, 112, 117, 118, 157, 161, 166, 167, 168, 171, 174, 175, 178, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 190, 191, 194, 201, 204, 206, 208, 210, 219, 227, 234, 236, 251, 252, 259, 260, 268, 272, 273, 276, 287, 288, 289, 290, 292, 294, 295, 296, 301, 303, 315, 318, 320, 321, 322, 323, 324, 325
- במשמעות 273
 הפסיכיות שלה 189
 פתיחותה לעולם 28, 29, 32, 34, 35, 36, 44, 64, 70, 178, 325
- מושגיותה 35, 36, 37, 38, 39, 44, 45, 52, 64, 69, 70, 71, 107, 189, 190, 194, 195, 200, 205, 207, 313, 314, 315, 320, 321
- מעמדה בביסוס שיפטים 1, 2, 28, 29, 31, 32, 69, 70, 189
- פרספטואלית 28, 41, 51, 69, 70, 189, 287, 288, 291, 296, 313, 325
 ראה גם תפיסה חושית

- אינטרוספקציה 90, 93, 94, 106,
176, 180, 182, 183, 186, 191, 198,
199, 200, 201, 314, 315, ראה גם
אינטרוספקציה, לכאב
המושג שלו 178, 179, 180, 181,
182, 185, 186, 187, 188, 191, 198,
מושגותו 70, 178–192, 194, 195,
198, 201, 315, 318
מיקומו 84, 172, 175–177, 192,
197, 236, 240
משוגע 184–187, 195–197
הפנומנוליות שלו 152, 156, 175,
176, 177, 178, 192, 195, 196, 197,
198, 268
של בעלי חיים 73, 76, 77, 78, 79,
90, 92, 99, 106, 184, 192, 199–200,
כוונה 1, 14, 15, 18, 20, 21, 52, 58,
68, 70, 78, 79, 99, 134, 135, 156,
160, 189, 192, 204, 281
סמנטית 35, 46, 80, 133, 142,
147–153, 209, 272, 317, 321
של פועל, ראה פעולה, כוונות
כלל, ציות לכלל, פרדוקס הכללים 55,
57, 58, 59, 87, 95, 115, 136–143,
145, 150, 327
כעס (רוגז) 67, 210, 230, 231, 232,
243, 245, 251, 252, 253, 255, 257,
258, 259, 260, 261, 277, 283, 284,
285, 297, 298, 299, 304, 305, 306,
307, 309, 310, 316
לעצמו ובשביל עצמו 107, 184
מבוכה 229, 231, 232, 242, 245, 254,
255, 281, 283, 285, 328
מבט כולל (Übersicht) 54, 61, 161,
163, 174, 175–176
מדענות (scientism) 47
מובן (sense) וכווח (force) 131–132,
317–319
- מובן פרגיאני 13, 42
מוניזם אנומלי (anomalous monism)
23–26, 27, 29, 31, 33, 44, 164,
272, 298, 299
מושג, ראה גם התנסות, מושגיותה; כאב,
המושג שלו, מושגותו
בסיסו באינסטינקט 59, 60, 61,
188, 323
כיכולת 36, 52, 98, 99, 100
כושר מושגי 17, 36, 37, 38, 40,
99, 100, 126, 127, 129, 180, 189,
321, 323, 324
מחשבה 1–5, 14, 28, 29, 31, 32,
33, 34, 35, 47, 48, 49, 50, 52, 53,
56, 62, 64, 69, 70, 71, 74, 75, 76,
80, 81, 83, 84, 94, 95, 98, 110,
116, 117, 119, 129, 142, 146, 147,
157, 178, 179, 181, 182, 183, 184,
185, 186, 188, 189, 190, 191, 192,
193, 194, 195, 198, 199, 200, 206,
207, 208, 209, 210, 211, 220, 228,
229, 233, 247, 248, 249, 252, 254,
255, 259, 260, 261, 262, 266, 267,
268, 272, 276, 277, 280, 286, 288,
292, 293, 313, 314, 315, 316, 324,
325–326, 330, ראה גם מחשבת
תודעה עצמית
אמצעית ובלתי אמצעית 35–43
דמונסטראטיבית 37–43
והקשר 35, 40, 41, 43
סינגולרית 38–41
ראסליאנית 42
תלויה אובייקט או אספקט 37–39,
41, 43
מחשבת תודעה עצמית 69, 70, 71, 79,
83, 84, 90, 94, 95, 106, 109, 110,
115, 116, 117, 118, 119, 121, 122,
123, 126, 127, 128, 130, 131, 133,
142, 145, 150, 154, 182, 183, 184, 185,
194, 195, 197, 198, 199, 200, 201

- מעשה דיבור, עליל לשוני, פעולה לשונית
160, 143, 130 (speech act)
- מצב רוח (mood) 248, 203, 164, 163
- משחקי לשון 7, 13, 23, 54, 56, 59, 61, 62, 63, 95, 103, 108, 132, 144, 150, 162, 188, 208, 223, 234, 242, 245, 267, 275, 276, 328
- תיאור שלהם 62, 104
- משמעות, ראה גם תורת משמעות
אי־היקבעות שלה 3, 12, 22
- גישה אפריוריסטית אליה 17, 71
- 104, 117, 321, 322, 323, 329, 330
- גישות קהילתיות אליה 55, 137, 138
- ראה גם כלל
- נורמטיביות 1, 4, 6, 11, 15, 16–19, 20, 21, 22, 27, 29, 30, 35, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 54, 55, 57, 59, 62, 64, 76, 77, 91, 106, 137, 138, 139, 141, 142, 143, 149, 153, 154, 157, 158, 161, 163, 190, 191, 192, 197, 198, 199, 205, 211, 219, 272, 299, 307, 322
- נטורליזם 22, 54, 55, 56–59, 280
- 330, ראה גם טבע; רגש, בסיסו
הנטורליסטי
- נסמכות (supervenience) 26, 33, 165
- נפש 177, 184, 226, 227, 234, 236, 240, 244, 287
- סיבתיות 2, 7, 23–31, 35, 42, 45, 64, 81, 85, 114, 137, 138, 141, 156, 164–166, 171, 185, 195, 196, 197, 249, 297
- ראה גם רגש, וסיבתיות
- ניתוח יומיאני שלה 20, 26, 164
- סמכות גוף ראשון (first person authority) 95, 136, 138, 140, 141, 143, 144, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 163, 196, 203, 204, 207, 256, 305, 306, ראה
- 202, 203, 204, 206, 207, 213, 221, 222, 223, 227, 238, 252, 253, 255, 257, 259, 260, 263, 264, 269, 271, 278, 279, 289, 293, 304, 314, 321, 326–327, 329, 330, ראה גם אינטרוספקציה
- מטריאליום 186
- מישור הנימוקים והטעמים (space of reasons) 17, 22, 33, 34, 45, 70, 71, 75, 76
- ממד החוק (realm of law) 26, 31, 45
- ממשות והיראות, ראה הוויה והופעה
- ממשות פסיכולוגית 81, 279, 327
- 329, ראה גם פנומנליות של אירועים
מנטליים; אינטנציונליות, ופנומנליות
תלותה ואי־תלותה בהבעה 205–213
- המנטלי (הפסיכולוגי)
- בחינה אמפירית שלו 17, 92, 125, 219, 220, 232, 241, 270, 275, 279–285, 294
- היותו נתון לאינטרפרטציה 22, 85
- היעדר היקבעות שלו 3, 12, 22, 107, 323
- הפרטיות שלו 72, 90–91, 92, 97, 176, 192, 197, 198
- השתמעויות סיבתיות שלו, ראה
סיבתיות; רגש, וסיבתיות
- קטגוריזציה שלו 156, 159–164, 165, 308
- שקיפותו 83, 84, 141, 150, 154, 163, 202–205, 207, 209, 256, 257, 258, 260, 265, ראה גם הוויה והופעה
- מעגל הרמנויטי 11, 13, 14, 15–19, 20, 21, 22, 35, 37, 38, 46, 48, 50, 52, 54, 57, 84, 85, 110, 124, 125, 126, 131, 133, 141, 146, 152, 154, 194, 211, 227, 319, 325, 326, 327, 330, ראה גם קוהרנטיות

,279, 278, 277, 273, 271, 270, 269
 ,293, 288, 287, 286, 285, 284, 280
 ,316, 303, 302, 301, 300, 295, 294
 329, 328, 317
 פייסיקליזם (פייסיקליסטי) 26, 25, 24
 298, 164
 פנומנולוגיה 60, 54, 53, 22, 14, 7, 6
 , 115, 102, 95, 78, 77, 68, 63, 61
 ,135, 125, 124, 123, 122, 118, 117
 ,161, 159, 158, 142, 139, 137, 136
 ,182, 174, 173, 172, 169, 168, 166
 ,205, 202, 198, 197, 195, 192, 183
 ,224, 223, 222, 211, 210, 209, 208
 ,652, 542, 732, 432, 332, 227, 226
 ,972, 672, 472, 272, 072, 962, 862
 ,295, 291, 782, 582, 282, 182, 082
 ,322, 316, 314, 302, 301, 297, 296
 330, 329, 328
 פנומנוליות של אירועים מנטליים
 ,176–175, 173, 169, 166, 157–156
 ראה גם אינטנציונליות, ופנומנוליות
 פנימיות
 דימוי גאוגרפי של 235, 224, 222
 277, 247, 241, 240, 238
 כחיץ מתווך 126, 108, 47, 44, 34
 ,217, 197, 169, 168, 166, 157, 155
 328, 327, 235, 222, 219
 פעולה 70, 65, 61, 58, 57, 55, 20
 ,146–112, 111, 110, 95, 94, 78
 ,160, 154, 153, 152, 150, 148
 ,204–202, 201, 199, 198, 183, 161
 ,296, 295, 253, 252, 249, 222, 208
 ,327, 324, 315
 ראה גם פועל; רגש,
 ופעולה
 והתבוננות מן הצד 116, 115–113
 315, 128, 123, 121, 120, 119, 118
 כוונות לפעול, כוונות בפעולה וכוונות
 שלשמן מתבצעת הפעולה 111
 ,120, 118, 116, 115, 114, 113, 112
 ,132, 130, 129, 125, 124, 123, 121

גם גוף ראשון; פועל, הסמכות שלו
 סמנטיקה קריטריאלית 100, 97
 101, 111, 113, 132, 163, ראה גם
 קריטריון
 עמדה פרופוזיציונלית (propositional
 attitude) 73, 72, 70, 67, 15, 11
 325, 319–314, 190, 189, 188
 עצבות (עצב) 228, 224, 222, 651
 ,245, 240, 237, 235, 232, 231, 229
 ,276, 271, 266, 250, 249, 248, 246
 284
 עקרון ראסל 43, 39
 ערות (מודעות, awareness)
 של סובייקט לכאבו 183–182
 ,205, ראה גם כאב, אינטרוספקטיבי;
 אינטרוספקציה, לכאב
 של סובייקט למצביו הפסיכולוגיים
 ,207, 206, 205–203, 120, 117, 68
 ,279, 252, 229, 223, 222, 221
 ראה גם רגש, ערות (או מודעות) אליו
 של פועל לפעולתו 117, 116, 113
 252, 222, 203, 202, 123–120
 ערך ועובדה 44, 21, 4
 פונקציונליזם 186
 פועל (agent) 117–116, 115–112
 ,130, 128, 127, 126, 125, 124, 118
 136
 הידיעה שלו 132, 58, 56, ראה גם
 ערות, של פועל לפעולתו
 הכוונה שלו, ראה פעולה, כוונות
 הסמכות שלו 146, 143–138, ראה
 גם סמכות גוף ראשון
 פחד 166, 79, 76, 24, 23, 15, 12, 11
 ,230, 229, 228, 223, 207, 165, 164
 ,241, 240, 239, 235, 234, 232, 231
 ,248, 247, 246, 245, 244, 243, 242
 ,261, 260, 259, 255, 253, 252, 251
 ,268, 267, 266, 265, 264, 263, 262

אי-ראליזם	133, 134, 135, 141, 142, 143, 146,
רגש	150, 203, 204, 254
אובייקט פורמלי שלו	פעולה הממלאת אחר כלל ופעולה
303	בהתאם לכלל 138-143, ראה גם
האובייקט שלו	כלל
234, 237, 238	פרדוקס מור 132, 143, 159-164, 279
239, 241, 243, 247, 263, 266, 271,	פרויקטיביזם, פרויקציה 16, 287, 288,
303, 294	289, 296, 327
האינפורמטיביות שלו	פרספציה, ראה תפיסה חושית
288	'פרספקטיבה על קורות' ו'קורות'
האינרציה שלו	פרספקטיביות' 94, 110
312, 285	
אפיסטמי 243, 248, ראה גם רגש,	
נימוק אפיסטמי ונימוק-של-עמדה	
בעבור	
בחינה אמפירית של, ראה המנטלי,	ציפייה 164, 230, 231, 235, 308
בחינה אמפירית שלו	צער 133, 165, 231, 233, 236, 237,
הביוגרפיה שלו, ראה רגש, משך,	241, 248, 260, 270, 277
מהלך ועוצמה שלו	
בניגוד למיטב השיפוט	קוהרנטיום 24, 26, 27, 28, 29, 31,
בסיסו הנטורליסטי	44, 298
285, 294	
גופניותו	קרטזיאניזם, קרטזיאני 32, 42, 60, 83,
275-279	90, 91, 92, 94, 96, 100, 110, 112,
גישות אורגניות	114, 115, 116, 117, 119, 121, 128,
276, 270	129, 141, 145, 183, 186, 198, 205, 207,
גישות ביהייבוייסטיות	208, 213, 219, 222, 223, 224, 227,
308, 217	261, 268, 326
גישות קוגניטיביות	קריטריון 5, 53, 58, 59, 62, 90-95,
262, 217	96, 98, 99, 100, 101, 102-105,
גישות קוגניטיביות-אנליטיות	108, 109, 110, 111, 115, 120, 124, 125,
217, 218	126, 127, 128, 129, 131, 133, 134,
222, 225, 270	136, 145, 146, 151, 152, 161, 167,
גישות תחושיות	186, 189, 195, 196, 198, 205, 206, 209,
217, 218, 259	234, 323, 327, ראה גם סמנטיקה
דיספוזיציה רגשית ואירוע רגשי	קריטריאלית; הצדקה, קריטריאלית
(occurrent emotion) 227, 228,	קשרים פנימיים 23, 24, 61, 64, 72,
229, 230, 234, 242, 245	130, 157, 158, 161, 193, 194, 299,
ראה גם רגש, עמדה רגשית	300, 309, 326, 327, 329
הבעה מילולית שקופה ועכורה שלו	
255, 256, 264, ראה גם הבעה, והבנה	
עצמית	
היבטים אובייקטיביים וסובייקטיביים	
שלו 286-288, 289, 292, 294, 297	
המכוון לאובייקט והמכוון לעוכרה	
242, 243, 244	
והלך רוח	ראיית אספקט 288, 289, 291, 296,
245, 248, 249, 250	297, 313, 316, 320, ראה גם רגש,
והרגשה	וראיית אספקט
218, 219, 220, 221, 222	ראליזם 22, 43, 45, 26, ראה גם
224, 226, 234, 236, 237, 238, 239,	
240, 246, 247, 251, 252, 263, 264,	

ונימוק־של־עמדה (attitudinal reason)	265, 266, 269, 271, 276, 278, 279,
בעבורו	329
ניתוחו למרכיבים	125, 165, 225, 227,
318, 310–309	229, 262, 270, 280, 281, 284, 294,
העולמיות של	304, 307, 308, 309
328	217, 219, 247,
עמדה רגשית (emotional attitude)	253–254, 255, 257, 258–259,
230	260, 261, 262, 269, 293, 297–310,
ערוה (מודעות) אליו	329, ראה גם סיבתיות
237, 207,	ופעולה
239, 251–255, 260, 263–265,	218, 245, 247, 253–254,
ראה גם ערוה, של סובייקט למצביו	255, 277, 309
הפסיכולוגיים	254, 313–317,
הפנומנוליות שלו	287–290, 291, 292,
167, 219, 222,	295, 312, 313
225, 226, 234, 251	222, 225, 235, 251, 280
פסיכיות ורספטיביות של	288, 289, 291, 312–313
313	218, 219, 220,
פקטואלי (factual)	223, 224, 275, 276, 280,
248, 243	281, 282, 283, 284, 285, 293,
תלותו ברצון	231–233
288	ותחושה
תרחישי דגם (paradigm scenrios)	217, 222, 223, 224, 225,
בעבורו	226, 231, 235, 242–246, 249,
291, 290, 241	251, 252, 259,
רדוקציה	260, 261, 262, 264, 266–274, 276,
2, 36, 47, 102, 208	277, 278, 282, 306, 328, 329
של האינטנציונלי	289, מיקרוד בעצמי (self-centredness)
11, 15, 18, 19,	289
22, 299, 308	מכוון ושאינו מכוון
של זיהוי דמונסטרטיבי על תיאורים	242–248, 266,
43	267
של כוונת סמנטיות	מרכיב קוגניטיבי ומרכיב לא
151, 152	קוגניטיבי שלו
של הסובייקטיבי על מה שמתגלה	217–218, 222,
מתוך 'התייחסות אינטנציונלית'	225, 226, 262, 269, 270,
86	מרכיב קוגניטיבי ומרכיב מעריך שלו
של תבוניות הפועל על תבוניות	217, 225, 292–294,
המתכוונן	228, 229, 230, 231, 242, 275, 281,
121, 133	328
של תוכן תפיסתי על תוכן תת־מערכתי	נגישותו לשיקולים עיליים
74–78,	290–
רציונליות	292, 312, 313
4, 6, 16, 17, 18, 27, 31,	נימוק אפיסטמי (epistemic reason)
53, 54, 55, 57, 64, 87, 105, 191,	
225, 289, 323, 325	
כאידיאל מכוון של התחום המנטלי	
4, 16–18, 21, 22, 23, 27, 28, 30,	
44, 63, 66, 71, 73, 85, 190, 192,	
307	
נמוכה של בעלי חיים	
75–79	
קודיפיקציה שלה	
17–18, 322	

ובלתי צנועה	291, 289, 288
תחושה 1, 58, 166, 167, 168,	שאלת אותיפרון 286, 242, 231, 230, 229, 69
178, 177, 174, 173, 172, 170–169	שנה שפה
185, 186, 190, 197, 199, 200, 309,	בסיסה באינסטינקט 61, 60, 59
315, 322, ראה גם רגש, ותחושה	188
תכונות ראשוניות ומשניות 47	גבולותיה 327, 319, 311, 211, 117
תמונת העולם המוחלטת (absolute)	המוזיקליות שלה 320
(conception of the world) 44,	פרטית 212–211, 59
47, 46	
תנאי אמת 103, 85, 42, ראה גם	תודעה עצמית 71, 70, 39, 36, 7, 6
הצדקה, תנאי הצדקה	122, 107, 94, 86, 76, 75, 74, 73
תנאים לתוכן אמפירי 32, 29, 28, 27,	321, 269, 251, 227, 221, 204, 123
34, 35, 44, 45, 325	ראה גם מחשבת תודעה עצמית
תפיסה חושית (פרספציה) 39, 35, 20,	תוכן מושגי פרופוזיציונלי ותוכן מושגי
42, 74, 78, 169, 225, 288, 293,	לא פרופוזיציונלי 189, 171
297, 314, ראה גם רגש, ופרספציה	321, 320–313
287, האובייקטיביות שלה	תורת השטחה (deflationary theory) של
ראשוניותה בסדר ההצדקות 28, 27,	אמת 51
29	תורת משמעות 102, 101, 53, 49
תקווה 232, 231, 230, 228, 164, 68,	צנועה ובלתי צנועה 52, 50, 49
235, 243, 245, 280, 318	53, ראה גם הבהרה פילוסופית, צנועה

מפתח השמות

- אוונס (Evans), גארט' 38, 39, 40, 41, 42, 43, 48, 52, 53, 56, 70, 122, 132, 300, 318
- אוסטין (Austin), ג"ל 111, 116, 183
- אנסקומב (Anscombe), אליזבת 99, 112, 114, 115, 120, 124, 126, 153, 177, 291
- אפלטון 150, 172, 165, 288
- אקהארט (Eckhart), מייסטר 250, 48, 321
- אריסטו 176
- ארמסטרונג (Armstrong), דיוויד 292
- ארנו (Arnold), מגדה 134, 134, 260, 271, 288, 315
- בדפורד (Bedford), ארול 228, 251
- בובר (Bubre), מרטין 172
- בילגרמי (Bilgrami), אקיל 75
- ברג' (Burge), טיילר 26, 146, 147, 148, 150
- ברנטאנו (Brentano), פרנץ 5, 6, 11, 14, 18, 19, 69, 172, 175
- ברעלי, גלעד 43, 48, 85, 163, 324
- גאדאמר (Gadamer), הנס גאורג 48, 77, 116, 190
- ג'ונסטון (Johnston), פול 93, 125
- דיקרט (Descartes), רנה 6, 80, 82, 126, 134, 144, 165, 181, 187, 199, 208, 209, 210, 211, 212, 297, 303, 313, 322
- גורדון (Gordon), רוברט 163, 229
- 243, 244, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 286, 304, 305, 306, 307, 308, 312, 313, 329
- ג'יימס (James), ויליאם 165, 218, 237, 259, 262, 266, 276, 283, 321, 329
- גלוק (Glock), הנס 55, 61, 62, 69, 102, 146–150, 152, 153, 157, 165, 172, 198, 205, 209, 321, 324
- גרייס (Grice), פול 23, 57, 297
- גרינשפן (Greenspan), פטרישיה 226, 230, 257, 263, 264, 265, 286, 306, 213, 314–316, 329
- דה סוסה (de Sousa), רונלד 217, 220, 224, 225, 241, 243, 244, 247, 250, 275, 276, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 294, 312, 316
- דיאמונד (Diamond), קודה 62, 107, 117, 140
- דייבסון (Davidson), דונלד 4, 15, 16, 18, 22, 23–31, 33, 34, 50, 52, 53, 66, 71, 72, 73, 76, 111, 164, 165, 188, 190, 191, 272, 298, 299, 301, 304
- דיקרט (Descartes), רנה 6, 80, 82, 116, 182, 195, 218, 223, 286
- דמט (Dummett), מייקל 15, 37, 50, 51, 53, 56, 318

- דנט (Dennett), דניאל 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 30, 34, 70, 73, 74, 75, 77, 81, 86, 87, 107, 140, 157, 172, 192, 198, 233, 307
- הוסרל (Husserl), אדמונד 30, 34, 330
- הורנסבי (Hornsby), ג'ניפר 25, 272
- היגל (Hegel), גאורג וילהלם פרידריך 110, 184
- היידגר (Heidegger), מרטין 77, 118, 128, 127, 227, 249, 270, 291, 296, 318, 320
- הקר (Hacker), פיטר 36, 55, 59, 94, 96, 101, 102, 104, 106, 108, 109, 110, 111, 112, 126, 127, 129, 130, 143, 144, 201, 203
- הרצברג (Hertzberg), לרס 61
- ווארד (Ward), אנדרו 140
- ובר (Weber), מקס 26, 300
- וטשטיין (Wettstein), הווארד 42, 55, 56, 57, 97
- ויליאמס (Williams), ברנרד 47, 114
- ויליאמס (Williams), מרדית 106
- וילסון (Wilson), ג'ר 23, 24, 26, 111, 114, 164, 242, 243, 255, 267, 294, 295, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 309
- זינגר (Zinger), ג'רום 218, 258, 281
- טר-הארק (Ter-Hark), מישל 62, 105, 152, 158, 198
- יום (Hume), דייוויד 2, 26, 55, 112, 218
- לואיס (Lewis), דייוויד 184, 185, 186, 195, 196
- לוק (Locke), ג'ון 1, 37
- ליונס (Lyons), ויליאם 125, 217, 218, 223, 224, 225, 228, 243, 244, 247, 250, 251, 260, 261, 264, 270, 275, 280, 284, 285, 286, 289, 292, 293, 295, 300, 303, 308, 309, 312, 329
- מאונס (Mounce), ה' 137
- מוור (Moore), ג'א 159, 160
- מקדוול (McDowell), ג'ון 3, 4, 5, 15, 17, 18, 20, 22, 24, 25, 26, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 59, 62, 63, 66, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 100, 103, 104, 105, 109, 115, 116, 117, 118, 119, 138, 140, 158, 175, 180, 189, 190, 191, 199, 200, 201, 287, 291, 298, 303, 307, 313, 314, 319, 320, 322, 324, 325, 318, 319
- מקלפלין (McLaughlin), בריאן 27
- מקמנוס (McManus), הניס 141, 142
- נונן (Noonan), הרולד 60
- נייגל (Nagel), תומס 46, 81, 107, 287, 288
- סאקס (Sacks), אוליבר 117
- סארטר (Sartre), ז'אן פול 84, 118, 171, 184, 226, 227, 246, 247, 249, 250, 252, 270, 291, 296, 297, 318, 319
- סביגני (Savigny), אייקה 99, 143, 144, 145
- סולומון (Solomon), רוברט 217, 218, 226, 227
- סוסה (Sosa), ארנסט 27
- סלרס (Sellars), וילפריד 12, 14, 16, 18, 21, 48, 70, 80, 18
- ספו (Sappho) 275
- סרל (Searle), ג'ון 6, 15, 22, 53, 80, 84, 85, 86, 87, 107, 129, 157, 158

מפתח השמות

352

- קואיין (Quine), וילארד 2, 4, 11, 12, 13, 14, 16, 19, 20, 21, 22, 29, 33, 49, 50, 62
- קוק (Cook), ג'ון 105
- קורזה (Corazza), ארוס 32, 43
- קים (Kim), ג' ז'גוזן 27
- קירקגור (Kierkegaard), סרן 250
- קלהון (Calhoun), צ'שייר 217, 218, 226, 235, 263, 285, 292, 312
- קלי (Kelly), מייקל 184, 185, 186, 190, 195, 196, 197
- קני (Kenny), אנתוני 24, 125, 271, 288, 299
- קריפקה (Kripke), סול 34, 42, 49, 51, 55, 56, 62, 137, 140
- ראסל (Russel), ברטרנד 39, 40, 42, 43, 56
- רורטי (Rorty), ריצ'רד 29, 30, 176
- רייט (Wright), קריספין 45, 54, 104, 140, 157
- רייל (Ryle), גילברט 20, 184 רמב"ם
- שארפ (Sharpe), ר"א 189
- שולטה (Schulte), ג' 59, 61, 177, 222
- שופנהאור (Schopenhauer), ארתור 250
- שכטר (Schachter), סטנלי 218, 258-262, 281, 329
- שפינוזה, ברוך 235, 244, 261
- 287, 190, 173
- פודור (Fodor), ג'רי 13, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 291
- פטנם (Putnam), הילרי 5, 28, 30, 33, 34, 35, 37, 40, 43, 44, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 59, 62, 74, 87, 93, 94, 146, 152, 166, 172
- פירס (Pears), דייוויד 55, 57-59, 60, 61, 62, 141, 324
- פרגה (Frege), גוטלוב 13, 37, 56, 132, 318, 319, 330
- פרונג'יה (Frongia), גואידו 61, 68, 323
- פרנקל (Frankel), ויקטור 372
- פרסטון (Preston), ג'ון 61, 62, 146-150, 152, 153, 157, 172, 198, 205, 209, 321, 324
- צ'יזהום (Chisholm), רודריק 12, 14, 16, 18, 21, 48, 80
- צ'יילד (Child), ר' 16, 22, 25, 29, 72, 73, 76
- צמח, עדי 49, 55, 87, 139, 218, 225, 226, 235, 250, 270, 312
- קאוול (Cavell), סטנלי 5, 30, 60, 62, 104, 150, 297, 318, 330
- קאנט (Kant), עמנואל 1, 2, 5, 17, 35, 36, 69, 70, 94, 122, 127, 178, 179, 326